

№.....

.....19....г.

СОФИЯ

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ
НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

ОТНОСНО: тълкуване на чл. 93, ал. 2 във връзка с
чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията
на Република България

по к.г. N 13/96 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

По повод искането на група народни представители от 37-то Народно събрание за тълкуване на разпоредбата на чл. 93, ал. 2 от Конституцията на Република България, а именно “кога едно лице е български гражданин по рождение и въз основа на кой закон следва да се преценява това”, Министерският съвет изразява следното становище:

1. Конституцията от 1991 г. (ДВ, бр. 56 от 13.07.1991 г.) въведе понятието “гражданство по рождение”, с което свързва твърде съществени граждански последици. Така, съгласно чл. 93, ал. 2 КРБ за президент може да бъде избран само български гражданин по рождение.

Най-често срещаният способ за придобиване на българско гражданство е придобиването на гражданство по

рождение. Гражданството по рождение е родово понятие и неговите видове са гражданството по произход и гражданството по месторождение. Тези два способа на придобиване са основни принципи на правото на българското гражданство.

Придобиването на гражданство по произход почива върху правото на кръвта (*jus sanguinis*), което означава, че лицето придобива гражданството на родителите или на единия родител, чиято кръв носи. Принципът на произхода за придобиване на българско гражданство, макар и основен не е единствен. Той се допълва и от принципа на територията, на месторождението (*jus soli*).

Българското гражданство по рождение се придобива по право (*ex lege*). Съгласно чл. 6 от Закона за българското гражданство (изм. ДВ, бр. 38 от 1989 г.) "български гражданин по произход е всяко лице, на което родителите или единият родител е български гражданин". Този текст на закона бе възпроизведен в чл. 25, ал. 1 от Конституцията на Република България, по който начин бе закрепен един принцип, една ръководна идея в областта на българското гражданство. Принципите върху които се изгражда правната уредба са принципи на българското законодателство и те са вътрешно съгласувани с нормите на международното право.

Като конституционна норма, разпоредбата на чл. 25, ал. 1 преуреди всички заварени случаи, свързани с придобиването на българско гражданство по рождение. Тази конституционна норма има универсално действие и е с особена важност, тъй като се отнася до правата на човека. В нея е вложена идеята за цялостна преценка на правното положение на лицата, на които не двамата, а само единият родител е български гражданин, независимо от времето и мястото на раждането им. С тази уредба се създава нова основа на цялата правна система във връзка с българското гражданство по рождение. Подчинявайки я на този дух, първият извод който следва да се направи е, че нищо от заварената правна система не трябва да противоречи нито на буквата, нито на смисъла на Конституцията. До този извод се стига пред всичко при систематическото тълкуване на чл. 93, ал. 2 във вр. с чл. 25, ал. 1 от КРБ.

Вторият извод, който следва да се направи и, който е единствено правилният е, че всяко лице, на което към момента на влизане в сила на Конституцията поне единият родител е български гражданин, е вече (*ex lege*) български гражданин по рождение, независимо от това къде и кога е роден.

български гражданин, е вече (ex lege) български гражданин по рождение, независимо от това къде и кога е роден.

2. Въпросът, който се поставя в искането на групата народни представители от 37-то Народно събрание за тълкуване е "кога едно лице е български гражданин по рождение и въз основа на кой закон следва да се преценява това". Този въпрос се поставя единствено с оглед изискването за избор на президент, а не въобще: "кога и по какви способи може да бъде придобито българско гражданство". При решаването въпроса по кой закон следва да се направи преценка кога едно лице е български гражданин по рождение, единственото правилно решение е, според нас, че тази преценка трябва да се извършва по закона, който е бил в сила към момента на изборите за президент. От това следва, че разпоредбите на закона, който е бил в сила в момента на раждането на лицето, а и тези след това следва да бъдат изключени и преценката да се извърши с оглед действащите разпоредби на този закон след неговото изменение през 1989 г. (ДВ, бр. 38 от 1989 г.) и чл. 25, ал. 1 от Конституцията.

Този извод е единствено възможният, тъй като е очевидна волята на законодателя да разшири кръга на лицата, които ще могат да се ползват от правната възможност да бъдат избирани за президент. Недопустимо е да се мисли, че законодателят е целял да лиши от тази правна възможност всички онези, които са родени преди влизането на Конституцията в сила, на които само единият родител е български гражданин.

Разпоредбата на чл. 93, ал. 2 на Конституцията, въвеждайки изискването за българско гражданство по рождение има единствено смисъл да не допусне до избор на президент лице, придобило българско гражданство по натурализация, т.е. на такова лице, което нито е родено от български гражданин, нито е родено в страната. Впрочем достатъчно е да се запознаем със стенограмата от протоколите на Народното събрание във връзка с дебата по предложението направено от народния представител Иван Глушков, а именно: "за президент може да бъде избран български гражданин по рождение и роден в България", за да се убедим, че предложението "и роден в България" е отклонено, защото за него са подадени 56 гласа, против 209 и 9 са се въздържали.

Твърде показателно в това отношение е изказването на депутата Дърмов, който изтъква, че не е съгласен с направеното предложение, защото с него се прави аналогия с

Американската конституция. Той обръща внимание, че ние не сме страна на емигранти и по този начин ние ще дискриминираме немалка част от нашите граждани, които по една или друга причина не са родени в България и не са по-малко българи от всички останали.

Да не признаем преуреждащото действие на чл. 25, ал. 1 от КРБ ще означава съществено да ограничим правото на значителен брой български граждани. Това е недопустимо за текст на една Конституция, която всемерно защитава правата на гражданите. Тъкмо затова е недопустимо по пътя на тълкуването да се разширяват, въведените като изключение ограничения в правата на гражданите. Повече от несправедливо е освен това да поставим гражданите с една и съща социална характеристика - и на едните и на другите родители е български гражданин - при качествено различен, неравностоен правен режим. Не може да се приеме, че лице, на което само единият родител е български гражданин, не е български гражданин по рождение, само защото лицето е родено преди приемането на чл. 25, ал. 1 от Конституцията на Република България. Показателен в това отношение е примерът с лицата родени при действието на Закона за българското поданство от 1940 г. (ДВ, бр. 288 от 20.12.1940 г.), който признаваше за български гражданин по рождение всяко лице "чийто баща или, ако бащата е без поданство или с неизвестно поданство, чиято майка е български поданик, независимо от месторождението му (чл. 7). Този закон е в сила до приемането на Закона за българското гражданство от 1948 г. (ДВ, бр. 70 от 1948 г.), с който бе прието, че детето, родено в чужбина, е български гражданин, ако нито отечественият закон на родителя чужд гражданин, нито законът по мястото, където е родено, го считат за свой гражданин (чл. 1).

Като се държи сметка и за изискването, че за да бъде избран за президент, кандидатът трябва да е навършил 40 години, в неравноправно положение се поставят от една страна лицата родени само няколко месеца преди отмяната на закона от 1940 г. и родените при действието на закона от 1948 г. от друга страна. Абсурдността на тезата, че приложим е не законът към момента на влизане на Конституцията в сила, а този който е бил в сила към момента на рождението на кандидата, ще доведе до положението при което за президент ще могат да се кандидатира само онези лица, на които единият родител е български гражданин, едва през 2029 г., когато те ще навършат

изискващата се възраст. Очевидно е, че Конституцията не допуска такава дискриминация.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Решаването на въпроса кога едно лице е български гражданин по рождение по смисъла на чл. 93, ал. 2 от КРБ не може да преценява и да бъде в зависимост от това каква е била правната уредба на гражданството на лицето към момента на неговото рождение. Така би се нарушил, както бе вече изтъкнато, един от основните принципи на правото, принципът на равноправието на гражданите. Това е така, защото в историческия етап на развитие, през различните периоди нашето законодателство урежда по различен начин гражданството на лицето, на което единият родител е български гражданин, а другия чужд. Така съгласно чл. 5 от Закона за българското поданство от 1903 г. (ДВ, бр. 3 от 05.01.1904 г.) "български гражданин по рождение се счита всяко лице, което е родено в България или в странство от българин". По сходен начин този въпрос е уреден и със Закона за българското поданство от 1940 г., за която уредба стана дума по-горе.

Във връзка с разглеждания въпрос може да се даде и кратка сравнителноправна справка на уредбата на някои законодателства на бившите социалистически страни. Така:

а) при конкуренция в законодателната уредба на въпроса за гражданството, полското законодателство я преодолява, като приема, че детето, единият родител на което е полски гражданин, а другият - чужд гражданин, става във всички случаи, независимо от мястото на рождението и другите обстоятелства, полски гражданин (чл. 6 от Закона за полското гражданство от 1962 г.);

б) някои законодателства дават значително по крайни решения, като изцяло оставят без внимание обстоятелството, че детето е родено в страната на родителя чужд гражданин. Такава е уредбата в Закона за гражданството на ГДР от 1967 г. Според § 5 от този закон "детето придобива гражданството на ГДР при своето раждане, ако родителите или единият от тях е гражданин на ГДР". Сходна е и уредбата в Закона за гражданството на УНР от 1957 г. (чл. 1, б. "а") и в Закона за румънското гражданство от 1971 г. (чл. 6, б. "б").

В заключение следва да се приеме, че по смисъла на чл. 93, ал. 2 от Конституцията на Република България едно лице е български гражданин по рождение и гражданство се придобива по право (ex lege) по силата на произход и по месторождение. Когато то се придобива по произход, преценката дали лицето е български гражданин по рождение следва да се извърши по закона, който е в сила към момента на изборите за президент, а не по закона, който е в сила в момента на неговото рождение.

Само по този начин, в условията на дълбоки промени в съдържанието на обществените отношения, целта на правното регулиране може да бъде постигната. Ще намери реализация на практика и един от основните принципи на Конституцията, че "всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права" (чл. 6, ал. 1).

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/ЖАН ВИДЕНОВ/